

De Messias en het vrede-rijk: Jesaja 11:1-10

1. En er zal een rijsje voortkomen uit de tronk van Isaï en een scheut uit zijn wortelen zal vrucht dragen.

2. En op hem zal de Geest des HEREN rusten,
de Geest van wijsheid en verstand,
de Geest van raad en sterkte, de Geest van kennis en vreze des HEREN;
3 ja, zijn lust zal zijn in de vreze des HEREN.

Hij zal niet richten naar hetgeen zijn ogen zien
noch rechtspraken naar hetgeen zijn oren horen;
4. want hij zal de geringen in gerechtigheid richten
en over de ootmoedigen des lands in billikheid rechtspreken,
maar hij zal de aarde slaan met de roede zijnsmonds
en met de adem zijner lippen de goddelozen.

5. Gerechtigheid zal de gordel zijner lendenen zijn
en trouw de gordel zijner heupen.

6. Dan zal de wolf bij het schaap verkeren
en de panter zich neerleggen bij het bokje;
het kalf, de jonge leeuw en het mestvee zullen tezamen zijn,
en een kleine jongen zal ze hoeden;
7. de koe en de berin zullen samen weiden,
haar jongen zullen zich tezamen meerleggen,
en de leeuw zal stro eten als het rund;
8. dan zal een zuigeling bij het hol van een adder spelen
en naar het nest van een giftige slang zal een gespeend kind zijn hand uitstrekken.
9. Men zal heen kwaad doen
noch verderf stichten
op gans mijn heilige berg,
want de aarde zal vol zijn van kennis des Heren,
zoals de wateren de bodem der zee bedekken.

10. En het zal ten dien dage geschieden,
dat de volken de wortel van Isaï zullen zoeken,
die zal staan als een banier der natiën,
en zijn rustplaats zal heerlijk zijn.

a.

De ene profeet is de andere niet. Jeremia bijvoorbeeld, hij appelleert voortdurend aan mijn schuldgevoel, hij houdt niet op te vermanen, te dreigen en te bestraffen. Of een Amos, die het allemaal zo precies schijnt te weten en daarbij ook de godsdienst er van langs geeft. En Jesaja? Hij is zeker niet minder heftig en opgewonden, maar in zijn vele hoofdstukken met prachtige poëzie tekent hij veel meer dan de anderen prachtige vergezichten, dromen van vrede, visioenen van recht. Hoewel de teksten uiterst politiek geladen zijn en een prominente rol speelden in het politieke leven van die dagen, kan ik ze ook vandaag gebruiken, of beter, spreken ze ook vandaag, vandaag in onze politiek-economische context van verwarring en oorlog. Waren we erbij afgelopen zaterdag op de Grote Markt, tēgen de oorlog in Afghanistan? Of konden/wilden jullie, zoals ikzelf, deze keer niet meedoen? Want, wat betekent dat, tēgen die oorlog zijn in het hier en nu? Als je geen pacifist pur sang bent wat moet je dan met dat geweld dā̀ar in

Afghanistan: goedkeuren, afwijzen? Kan Jesaja ons in deze dilemma's *concreet* helpen? Is zijn 'gelovige neutraliteit' (Beek, Bouhuys/Deurloo) misschien een handreiking? Zoals hij in de 8ste eeuw de koningen van Juda 50 jaar lang waarschuwde tegen hun zeer berekende Real-Politik: d.w.z. hen adviseerde niet te gokken op de aanstormende macht van Assyrië, èn niet aan te leunen tegen Egypte die natuurlijk ging stoken in de kleine landen tussen Oost en West. Tegen deze historische context klinken de teksten van Jesaja (hfst 1-39). Welke positie kiest hij dan, wat is dan zijn raad in deze brandende kwesties?

Ik moet u zeggen dat ik niet goed (meer) uit de voeten kan met 'oplossingen' in vele preken dat je in kwesties als deze 'alleen op God moet vertrouwen'. Ook al raakt het Godsvertrouwen aan de kern van ons geloof, dan blijft de vraag wat de materiële inhoud daarvan is, wat betekent dat in concreto (persoonlijk èn maatschappelijk). Wat betekende die 'gelovige neutraliteit' in concreto voor Jesaja? Verder op wil ik een poging doen dit te verstaan?

b.

Voor de precieze gegevens over de tijd van Jesaja verwijs ik naar de bijdrage van J. Soetendorp in de serie '*Zoals gezegd is over Jesaja*' (deel 10), Zeist/Antwerpen 1964. '*Dichter bij de profeten*' van Bouhuys/Deurloo (oorspronkelijk 1968) geeft ook goede info. Wat opvalt in deze beide boeken hoezeer de tijd van toen (de zestiger jaren) er in door klinkt. De koude oorlog woedde hevig, progressieve christenen (mijzelf inclusief) wisten precies welke kant ze moesten kiezen. Het bij de teksten zèlf blijven (het adagium van de Amsterdamse School) veronderstelde nogal wat politieke vooringenomenheid blijktbaar. Onze huidige postmoderne tijd heeft veel van dit zeker-weten op losse schroeven gezet. Dus, opnieuw naar de teksten in hun resonans met de tijd van nu, nog beter proberen onze cultuur en tijd(geest) te doorgronden.

c.

'Die Verkündigung Jesajas ist das gewaltigste Phänomen des ganzen Alten Testaments. (...) Jesaja geistiges Lebendigkeit, vor allem die herrliche Breite seiner Vorstellungswelt werden von keinem anderen Propheten erreicht.' (G. von Rad, *Theologie des Alten Testaments*, Band II München 1965/4, 154

Jesaja wil opnieuw het Davidisch koningschap herstellen. Daarover gaat het in vers 1. Die tronk (stronk / 'afgeknotte boomstam'), die Davidische stam stelt niet veel meer voor, maar er zal toch nog een rijsje (een twijg) uit voortkomen en een scheut (telg) uit zijn wortels. Het bijna dode hout geeft nog summier wat levenssappen door. Het moet niet te lang duren, want anders zijn die ook opgedroogd. De messiaanse tijd, zou je kunnen zeggen, is de tijd van de levenssappen. Dood is niet dood, oorlog hoeft er niet altijd te zijn, maar het is wel kritisch, de sappen kunnen opdrogen. Het totale niets is en blijft een mogelijkheid.

De twijg echter, evengoed als de scheut hebben het gered. Het sap van de bijna dode boom heeft hen bereikt. En dan de kracht van Jesaja, hij gaat het rijsje en de scheut personifiëren. Het wordt een persoon, een iemand. Alles wat het dode hout veroorzaakt heeft, de onwil van de volken, de verkeerde chemie tussen mensen onderling wordt nu in haar tegendeel omgezet in deze 'knecht'.

Deze Messias begint uiteraard met de ruach adonai, daar begon de hele 'onderneming' mee in Genesis 1. Wie die ruach niet heeft kiest voor een *politieke* neutraliteit en laat de wereld de wereld en maakt zijn eigen persoon ondergeschikt aan het lot. Het gaat ook in ons persoonlijk leven om levenssappen die in ons kunnen opstijgen, leven we dikwijls niet te afgeknot en te afgeplat? Dan doven we de Geest in ons en komt er niks meer uit onze handen.

Echter, tegen onze wil en dank dringt de ruach overal in door. Het is de 'Geest' van wijsheid (chokma) en verstand. Je moet wijs en verstandig zijn om de tekenen van de tijd te verstaan. Het is de 'Geest' van raad (beleid), sterkte en kennis. Alsof je een boek over management leest, want het is waar, de hoop en de advent moeten ook georganiseerd worden, anders blijft onze theologie en blijven onze preken in de lucht hangen. Er is gemeente-opbouw nodig, en een liturgie samen op met diaconie (vgl de Ploegers)!

Maar, het worden foefjes en trucjes als je mist waar Jesaja tenslotte de ruach in doet uitmonden, de 'vreze des Heren (jirat)' nee, nog sterker, *lust* in de vreze des Heren. Je bent een messiaans mens, niet omdat je moet, maar omdat je ertoe aangezet bent vanuit een innerlijke *vreugde*. Ik las in de Imitatio Christi: 'Een goed en inwendig mens (devotus) regelt eerst innerlijk de bezigheden, die hij uiterlijk moet verrichten.' (p,20)

Wat gebeuren hier mooie dingen in de tekst: het NBG vertaalt 'lust', maar het Hebreeuwse re'ach betekent, reuk, geur. Vandaar dat de Statenvertaling heeft: 'en zijn *ruiken* zal zijn in de vreze des Heren.' Wat is het daarom mooi dat Maria de Groot in haar prachtige boek '*De innerlijke ruimte*' de vreugde laat werken in de zin 'Vreugde parfumeert de tijd.'

d.

O, ik moet opschieten, want we hebben niet veel tijd. Jammer is dat, want Jesaja komt nu helemaal op dreuf. In de verzen 3 en 4 lezen we vervolgens wat die ruach, die in zoveel creaties uiteen ging, teweeg brengt, wat ze oplevert. Die ogen en die oren van de messiaanse mens boeien mij. Die ogen moeten als het ware door de dingen heen kijken die je ziet, het platte en het voorhandene. Wie alleen maar kijkt ziet niet goed! En wie alleen maar hoort luistert niet goed! Wie en wat missen we dan? We zien de geringen over het hoofd en we horen niet het gesteun van de ootmoedigen van het land. Jesaja is grondstof voor de Bergrede, is tsedaka en sjalom in een zingend verband. Om ons tenslotte mee te nemen in een weergaloze vlucht ...

e.

Dan zal ... (6), dan zal .... (8). Het is een en al futurum, toekomst, hoop en verwachting. Hiermee is de geschiedenis van Jesaja en die van ons geïnfecteerd. Hier ligt ook de kracht van Jesaja, dat hij niet louter het herstel wil van het Davidische koningschap, dat zou in de goede zin van het woord 'conservatief' kunnen zijn, nee, hij trekt het beeld van de wolf en het schaap etc naar voren, plaatst ze toekomstperspectief, een toekomst die het heden onder kritiek stelt omdat ons iets anders, iets nieuws is beloofd. Wie kijkt ziet een twijg, wie hoort verneemt een stem.

Deze bedeling is onderweg en eens zal er een banier der natiën (een nes ammim) wapperen. Ik vind het prachtig hoe concreet Beek wordt als hij (in relatie met Jesaja 2) spreekt over Jeruzalem als een 'zetel van een soort permanent hof van internationale justitie.' (p.217) En we weten, overdrachtelijk kan Jeruzalem (stad van vrede) overal zijn. Het is de droom van een internationale gemeenschap van staten, gebaseerd op de Rechten van de Mens. Het is de droom van de founding fathers van de Verenigde Naties en voor mij steeds weer heel expliciet verwoord door haar tweede secretaris-generaal Dag Hammarskjöld (1905-1961). In een van zijn redes las ik laatst: 'Ogenshijnlijke makkelijke successen bij het publiek zijn er voor een goochelaar, maar blijvende resultaten worden slechts verkregen door de geduldige bouwer.' (zie ook mijn biografie over Hammarskjöld, '*De langste reis is de reis naar binnen*')

f.

Waar deze (messiaanse) hoop uit mens en cultuur verdwijnt wordt de aarde met de roede geslagen (4) en is in politieke zin sprake van goddeloosheid. Immers, hier wordt de schepping aan haar lot over gelaten en de Schepper genegeerd. Omdat je de nieuwe hemel en aarde niet kunt forceren, omdat de wolf en het bokje elkaar echt nog zullen afslachten, zo zal er ook vandaag nog bloed vloeien en oorlog zijn. Niet dat jij en ik dat willen, maar het gebeurt! 'Gelovige neutraliteit' in jesajaanse zin betekent dan volgens mij dat je treurt om elke dode en verzet blijft aantekenen tegen elke vorm van geweld ....., verrek, ik had er toch bij moeten zijn zaterdag op de Grote Markt.

Jurjen Beumer

Haarlem 1december 2001

